

Олійник А.М., к.філос.н., доц. Одеса, Одеськ.держ.еколог.ун-т.

«КОБЗАР» - «МОЛИТВА» УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

Розглядаючи поетичний доробок Т.Г.Шевченка, слід підкреслити, що одним із домінуючих концептуальних постулатів Шевченкової моделі відображення є принцип змістового різкого контрасту. Це зумовило оформлення «Шевченкового світу наявного буття», світу, сповненого суперечливостей, дисгармонійного і конфліктного. Об'активна реальність, трансформується у чітко детермінований дуалістичний світ, що є, образно кажучи, позбавленим будь-яких «напівтонів». У наш час, коли всі одне одному «майже довіряють», «майже люблять» і т.п., хочеться чогось конкретного, позбавленого «розмитих ліній». Саме тому непримиримість Т.Г. Шевченка як до себе, так і до оточуючих його людей, сьогодні сприймається по-іншому. Зауважимо, що такий підхід не здається занадто жорстким, бо, як відомо, саме такого принципу чіткого детермінованого розмежування усіх явищ на «добро» і «зло» було дотримано при написанні Біблії, більш того, він є одним із концептуальних постулатів християнства як віровчення, де існування таких софістичних понять, як «напівлюбов», «напівзло» просто неможливе.

Уявляючи, сьогодні, складний процес національного відродження ми уявляємо собі і дуже складний процес формування національної гідності і честі у ті історичні часи. Національну честь патріотизм та почуття людської гідності будили і будували кобзарі-бандуристи, уживаючи складний багатострунний інструмент (кобза-бандура), що став уже немовби національним символом і має прикмету особливого задушевного звучання: «грає кобзар, виспівує, вимовляє словами», про свободу, про національних героїв, про минулу славу, про правду і кривду, про братерську любов чи, врешті-решт, про гірку долю сучасності. Ці пісні

та думи взагалі, найяскравіша форма української духовності [2]. Шкода, що немає зараз таких кобзарів-бандуристів, не почують люди тих величних пісень, наповнених глибоким патріотичним та філософським змістом. Але ті часи залишили нам пам'ятку, взявши до рук яку ми «почуємо» і душевні звуки кобзи, і тихий, але сильний голос співця. «Що ж це?» - запитаєте ви. На наш погляд це і є «Збірник поезій Тараса Григоровича Шевченка «Кобзар», який зберіг історичний дух тих часів і непобориму силу слова поета». Ця книжка є гімном українському народові, в ній ми бачимо його сльози, біль, гнів, розпач; але й поряд з цим вона й прославляє українців. «Кобзар» не має територіальних меж: він є актуальним не тільки для українців, а й для будь якого знедоленого люду, будь-хто знайде у ньому слова відради, а може і поштовх до дій, будь-то українець чи француз, китаєць чи вірмен... Поряд з цим, «Кобзар» не має і часових кордонів: більш як 173 років пройшло з дня першого видання збірки, але й і у наш час ми знаходимо у ній віддзеркалення сьогодення. Може не дарма Т.Г. Шевченка називають пророком?

Так вслухаємось у слово незнищеного безсмертного «Кобзаря», що є книжечкою на 115 сторінок, який у квітні 1840 року сповістив українцям у задушливій російській імперії еру українства. Саме українства, а не малоросійства. Бо досі й ті достойні українці, в душах яких горів жертвний вогонь свободи для свого народу, під самодержавним тиском «мовчки чухали чуби» і здавалися під малоросійство з думкою: а може, хоч так удасться чимось зарадити своєму людові [6]/

Т.Шевченко не те, що відкинув малоросійство, він його не мав на генному рівні, бо в нього була Україна і він був її сином. Хоч і дорікав за прислужництво «дядькам отечества чужого», але ніби й не помічав нав'язливого, офіційного, що лізло в очі, - Малоросія, малоруське наріччя. У поетичній творчості Шевченка немає таких слів [8].

Він утверджував Україну і українство усім своїм творчим життям:

В Україну ідіть, діти,
В нашу Україну,
Попідтинню сиротами,
А я - тут загину.
Там знайдете щиро серце
І слово ласкаве,
Там знайдете щиру правду
А ще, може, й славу...
Привітай же, моя ненько,
Моя Україна,
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину [19].

Якщо інші українці, з маєтних старшинських, дворянських, поміщицьких родин та аристократичних салонів, спонукані інтелектом, добрим серцем чи модою на демократизм, шукали свій народ, ходили, рядилися в українців, поверталися до нього (і за це їм велика подяка), то Т.Г. Шевченко ніколи зі свого народу і не виходив, не відривався ні в Петербурзі, ні, навіть, у засланні. Він у ньому органічний до інтимності: український народ для поета – це батьки і матері, діди і прадіди, брати й сестри, діти й онуки, свої люди, які скрізь [3].

Вихід «Кобзаря» був першим українським виданням, яке миттєво «розійшлося», швидко й органічно проникло в народне середовище, поширилося в рукописних списках. Неписьменні кріпаки Шевченкові вірші передавали з уст в уста. Для українських митців він одразу ж набрав значення норми й зразка [7].

Про збірку було сказано багато прекрасних слів, таких як, наприклад: ««Кобзар» можна розглядати як безнастанний, часами вельми драматичний, але завжди безпосередній діалог людини з Богом». Є.Сверстюк, даючи мистецьку оцінку «Кобзареві», вважає, що «... увесь «Кобзар» - це не що інше, як розмова віруючої людини з Богом; адже людям притаманні сумніви переживання, каяття, розпач, гнів, стурбованість, а також віра» [13]. Може саме тому прояви нового видання «Кобзаря», поряд з Шевченком, чекала вся Україна. Т.Г.Шевченко тоді зіткнувся з багатьма труднощами у цій справі, але рук не опустив. Так, приїхавши до Санкт-Петербурга, він починає готувати свої твори до видання. «Каменецкий сообщил мне, что все мои сочинения переписанные Кулишем, кроме «Еретика». Нужно будет сделать выбор и приступить к изданию. Но как приступить к цензуре», - записує він у своєму щоденнику [6].

У листі до М.Максимовича поет переказує, як цензори оцінили його творчий доробок: «Книжник Кожанчиков заходився був печатать мою поезію, так шеф жандармов запертив: возмутительна, каже. Отаке-то лихо». Більше року в Петербурзькому цензурному комітеті та в III відділенні тягнулася справа про дозвіл на друкування книжки. Пройшовши всі цензурні тенета, збірка значно «потоншала». Окрім раніше виданих творів, до неї увійшли лише поема «Наймичка» та «Давидові псалми».

Т.Г Шевченко та набірники друкарні під орудою Д. Каменецького не зважили на суворе попередження цензора і всупереч забороні надрукували на окремих аркушах вставки – вилучені рядки з творів для так званих поза цензурних «Кобзарів» [6].

Дуже часто «Кобзарі» ставали реліквіями, що передавалися з покоління в покоління. Родина Духновичів-Забродських подарувала науковій бібліотеці Національного музею Т.Г. Шевченка «Кобзар» 1860 року, на титулі якого є своєрідний реєстр власників книжки, що вівся від

15 жовтня 1863 року до 25 грудня 1954. До видання додано кілька сторінок, на яких перша власниця написала: «Стихи Т.Г.Шевченка ненадруковані», а далі – вилучені цензурою рядки з вірша «Думи мої, думи мої», поезії «Я (не) нездужаю», «Заповіт» [13].

Якщо підсумувати все вище сказане, то слід висловити таку думку: «Кобзар» - це скарбниця історичних, патріотичних та романтичних творів філософського змісту, присвячених українцям усіх часів, червоною ниткою через які проходять слова Т.Г.Шевченка: «Я по плоті і духу син і рідний брат нашого безталанного народу» [9]. Його «Кобзар», у який вкладено розум і душу автора, до цього часу змушує сильніше битися людські серця.

Література:

1. Вассиліян Юліян. Суспільно-філософські нариси. - Київ, 1958.
2. Вісник АН України.- Київ, 1993, №4.
3. Горський А.К. Історія української філософії. - Київ, 2001.
4. Гурій О.І. Т.Г. Шевченко про героїчне минуле України. - Київ, 1964.
5. Добролюбов М.О. «Кобзар» Т.Г.Шевченка. - Київ, 1961.
6. Дивослово. - Київ, 1995, №3.
7. Дивослово. - Київ, 2003, №3.
8. Дивослово. - Київ, 2004, №3.
9. Забужко О.С. Шевченків міф про Україну. Спроба філософського аналізу. - Київ, 2001.
10. Огієнко І. Тарас Шевченко. - Київ, 2003.
11. Шевченко Т.Г. Кобзар. - Київ, 1974.
12. Кобзар. Т.Г.Шевченко / Укладач О.Д. Сиплива.- Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008.- 416с.